

Sygnatura akt: I C 267/19 upr

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 31 maja 2019 roku

Sąd Rejonowy w Wąbrzeźnie I Wydział Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący: SSR Hanna Woźniak

Protokolant: sekretarz Jacek Kutta

po rozpoznaniu w dniu 24 maja 2019 roku w Wąbrzeźnie na rozprawie

sprawy z powództwa: **(...) S.A. z siedzibą w B.**

przeciwko: **J. J.**

- o zapłatę

I. zasądza od pozwanego J. J. na rzecz powódki (...) S.A. w B. kwotę 382,57zł (trzysta osiemdziesiąt dwa złote pięćdziesiąt siedem groszy) wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od tej kwoty za okres od dnia 11 listopada 2018 roku do dnia zapłaty;

II. oddala powództwo w pozostałym zakresie;

III. nie obciąża pozwanego kosztami procesu powoda.

Sędzia

Hanna Woźniak

ZARZĄDZENIE

1.(...);

2. (...):

-(...).

-(...).

-(...)

SSR Hanna Woźniak

W., dnia 31 maja 2019 r.

Sygn. akt I C 267/19 upr

UZASADNIENIE

(...) SA w B. dochodził od J. J. zapłaty kwoty 2.743,57 zł z odsetkami umownymi za opóźnienie w wysokości dwukrotności odsetek ustawowych za opóźnienie od dnia 11 listopada 2018r. do dnia zapłaty na podstawie weksla.

Pozwany zanegował wysokość kwoty dochodzonej pozwem, powołując się na częściową spłatę zobowiązania, a zatem zakwestionował prawidłowość wypełnienia weksla.

Sąd ustalił, co następuje:

J. J. w dniu 31 maja 2017 roku zawarł z (...) SA w B. umowę pożyczki gotówkowej nr (...). Całkowita kwota pożyczki wyniosła 2.500 złotych i została przekazana na konto pozwanego, który zobowiązał się łącznie spłacić kwotę 5.310 złotych w 30 miesięcznych ratach po 177 zł. J. J. w związku z udzieleniem pożyczki zobowiązał się zapłacić: 2.500 zł kapitału, odsetki umowne w wysokości 9,48% w skali roku, 129 zł opłaty przygotowawczej, 1.761 zł prowizji oraz 600 zł wynagrodzenia z tytułu przyznania opcji (...) (dowód: umowa z załącznikami – k. 47-52).

Zabezpieczeniem pożyczki był weksel in blanco „nie na zlecenie” wystawiony i podpisany przez pożyczkobiorcę (dowód: weksel – k. 4).

Jednocześnie w dniu 01 czerwca 2019 roku J. J. podpisał deklarację wekslową wskazując, że weksel in blanco jest zabezpieczeniem zwrotu pożyczki udzielonej mu przez (...) SA w B.. Upoważnił w niej pożyczkodawcę do wypełnienia weksla in blanco na sumę odpowiadającą zadłużeniu z tytułu pożyczki, uzupełniania dat i miejsca płatności oraz opatrzenia go klauzulą „bez protestu” (dowód: deklaracja wekslowa – k.53).

J. J. po zawarciu umowy i otrzymaniu kwoty 2.500 zł pożyczki na jej poczet wraz z należnościami ubocznymi dokonał wpłat na łączną sumę 2.401,87 zł, po czym w dniu 11 października 2018r. wypowiedział umowę z powodu niepłacenia zobowiązań zgodnie z ustalonym kalendarzem spłat. Wypowiedzenie zawierało również wezwanie do wykupu weksla. Po dacie wypowiedzenia umowy pozwany zapłacił jeszcze jedną ratę w kwocie 177 zł na poczet tej pożyczki (dowód: wypowiedzenie umowy – k.5, fakt przyznany przez powoda – k.45v, zeznania pozwanego – nagranie rozprawy z 24 maja 2019r. od 00:03:27 do 00:12:29).

(...) SA w B. wypełnił weksel in blanco wystawiony przez J. J. na kwotę 3.922,60 zł i opatrzyła go datą płatności 10 listopada 2018 roku (dowód: weksel – k. 4).

Sąd zważył, co następuje:

Sąd dał wiarę zeznaniom pozwanego, która potwierdził informacje zawarte w pozwie, zatem zeznania te nie mogły budzić żadnych wątpliwości.

Sąd dał wiarę treści kserokopii dokumentów załączonych do akt, których pozwany nie kwestionował, a Sąd z urzędu nie dopatrywał się żadnych nieprawidłowości mogących je zdyskwalifikować.

Powództwo zasługiwało na uwzględnienie w niewielkiej części.

W związku z tym, iż roszczenia zawarte w pozwie powód wywodził z weksla, wyjaśnić należy, że weksel własny jest papierem wartościowym sporządzonym w formie określonej ściśle przez ustawę z dnia 28 kwietnia 1936r. Prawo wekslowe (tekst jednolity Dz. U. z 2016r., poz. 160), zawierającym bezwarunkowe przyrzeczenie wystawcy weksla do zapłacenia określonej sumy pieniężnej we wskazanym miejscu i czasie i stwarzający bezwarunkową odpowiedzialność wystawcy weksla i innych osób na nim podpisanych. Zobowiązanie wystawcy weksla ma przy tym, co do zasady, charakter abstrakcyjny. Ustawowe elementy weksla własnego określa art. 101 Prawa wekslowego.

Złożony przez powoda weksel posiada wszystkie cechy, o których mowa w art. 101 Prawa wekslowego, w związku z czym jest ważny i kreuje zobowiązanie wekslowe. Został jednak wystawiony przez pozwanego jako weksel in blanco, w celu zabezpieczenia wiarygodności powoda z opisaną wyżej umową pożyczki, a następnie wypełniony stosownie do postanowień umownych i deklaracji wekslowej. Taki weksel jest ściśle związany z dodatkową umową zawartą między wystawcą a remitentem weksla, będącą umową pozawekslową, która wskazuje, w jaki sposób weksel może być wypełniony. Tym samym uznaje się, że weksel in blanco nie posiada charakteru dokumentu abstrakcyjnego, a więc umieszczenie przez wystawcę podpisu na wekslu nie stanowi w tym przypadku wyłącznej przyczyny i podstawy

zobowiązania wekslowego, a samo zobowiązanie wekslowe nie jest oderwane od stosunku podstawowego. Dlatego też wystawca weksła może bronić się w procesie wytoczonym mu przez remitenta zarzutami wynikającymi ze stosunku podstawowego. Przedmiotem rozstrzygnięcia sądu jest jednak wówczas nadal roszczenie wywodzone z weksła, a nie ze stosunku podstawowego, na zabezpieczenie którego weksel został wystawiony. Wystawienie i wręczenie wierzycielowi weksła gwarancyjnego ma bowiem na celu to, aby wierzyciel, w razie niezaspokojenia go w umówionym terminie płatności, miał prawo skarżyć dłużnika na podstawie wręzonego mu weksła, zamiast skarżyć go na podstawie zasadniczego zobowiązania. Zarzuty dotyczące samego stosunku podstawowego mogą być podnoszone w ramach rozpoznawania żądania opartego jedynie na płaszczyźnie wekslowej, a sąd, o tyle tylko sięga do łączącej strony stosunku podstawowego, o ile bada prawidłowość wypełnienia weksła in blanco z deklaracją wekslową. Wyrok uwzględniający takie powództwo jest wyrokiem odnoszącym się do roszczenia wekslowego, chyba że (np. wskutek wykazania w toku procesu, że roszczenie wekslowe nie istnieje) powód zmieni podstawę faktyczną swego żądania.

Ponadto, jak trafnie wskazuje się w orzecznictwie sądów powszechnych oraz Sądu Najwyższego, w procesie wekslowym dowód przeciwny, a więc nieistnienia wierzytelności ze stosunku podstawowego, zostaje przerzucony na pozwanego, a to w związku z domniemaniem istnienia tej wierzytelności, która powstaje na skutek wystawienia i wydania weksła. Powód nie jest zatem zobligowany do wykazania zasadności dochodzonego roszczenia na płaszczyźnie umowy łączącej strony (por. np. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 1967r., sygn. III CZP 19/66, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 października 2010r., sygn. IV CSK 109/10, wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 29 lipca 2016r., sygn. I ACa 126/16 oraz z dnia 16 marca 2016r., sygn. akt I ACa 510/15, wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 8 listopada 2013r. sygn. I ACa 114/13).

W ocenie Sądu powództwo zasługiwało na uwzględnienie jedynie do kwoty 382,57 zł. Do tej wysokości sumy wekslowej pozwany zobowiązany jest wekslowo względem powoda. Na kwotę tę składa się część niezwróconego kapitału, odsetek kapitałowych, opłaty przygotowawczej i odsetek za opóźnienie.

W okolicznościach sprawy najistotniejsze znaczenie, przesądzające o wzajemnych roszczeniach stron, ma umowa pożyczki z dnia 31 maja 2017 roku. Pozwany podniósł zarzut ze stosunku podstawowego, który miał rzutować na ocenę istnienia zobowiązania wekslowego. Pozwany nie kwestionował faktu zawarcia umowy, ale zanegował wysokość kwoty dochodzonej pozwem, na którą to kwotę opiewa weksel, co oznacza, że pozwany zakwestionował prawidłowość wypełnienia weksła w tym zakresie.

Podniesienie zarzutu wypełnienia weksła in blanco niezgodnie z deklaracją wekslową skutkuje zawężeniem granic odpowiedzialności wekslowej do takiej, jaką ponosiłby wystawca weksła, gdyby weksel został wypełniony zgodnie z łączącą strony umową. Zarzut ten niweluje więc w znacznej mierze między stronami stosunku podstawowego abstrakcyjny charakter zobowiązania wekslowego.

Bezsporny między stronami jest fakt zawarcia umowy pożyczki (kredytu konsumenckiego) co do kwoty 2.500 złotych (kwota faktycznie przekazana do dyspozycji pozwanemu). Zgodnie z art. 720 kc, przez umowę pożyczki dający pożyczkę zobowiązuje się przenieść na własność biorącego określoną ilość pieniędzy albo rzeczy oznaczonych tylko co do gatunku, a biorący zobowiązuje się zwrócić tę samą ilość pieniędzy albo tę samą ilość rzeczy tego samego gatunku i tej samej jakości. Umowa pożyczki, której wartość przenosi pięćset złotych, powinna być stwierdzona pismem.

Z kolei w myśl art. 3 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 12 maja 2011 roku o kredycie konsumenckim (t.j. Dz. U. z 2018r., poz. 993 ze zm.) przez umowę o kredyt konsumencki rozumie się umowę o kredyt w wysokości nie większej niż 255 550 złotych albo równowartość tej kwoty w walucie innej niż waluta polska, który kredytodawca w zakresie swojej działalności udziela lub daje przyrzeczenie udzielenia konsumentowi, przy czym za umowę o kredyt konsumencki uważa się w szczególności między innymi umowę pożyczki. Z kolei zgodnie z art. 58 § 1 i 2 kc nieważna jest czynność prawna mająca na celu obejście ustawy i sprzeczna z zasadami współżycia społecznego a jeżeli nieważnością jest dotknięta tylko część czynności prawnej, czynność pozostaje w mocy co do pozostałych części, chyba że z okoliczności wynika, iż bez postanowień dotkniętych nieważnością czynność nie zostałaby dokonana.

W ocenie Sądu, umowa będąca podstawą wypełnienia weksla in blanco, jest nieważna w części, mianowicie co do postanowień w zakresie prowizji w kwocie 1.761 zł oraz 600 zł wynagrodzenia z tytułu przyznania opcji (...), z uwagi na to, że postanowienia te naruszają zasady współżycia społecznego oraz mają na celu obejście prawa.

Aby zapobiegać negatywnie ocenianemu zjawisku lichwy, ustawodawca polski wprowadził instytucję pozaodsetkowych kosztów kredytu w art. 36a ustawy o kredycie konsumenckim. Niezależnie od wskazania normatywnego wzoru ich obliczania, ustalono też, że w całym okresie kredytowania nie mogą one przekroczyć całkowitej kwoty kredytu. Instytucją zapobiegającą zjawisku lichwy jest też określenie wysokości odsetek maksymalnych w art. 481 § 1 i 2 kc.

Pełnomocnik powoda wskazywał, że pobrane przez pożyczkobiorcę koszty dodatkowe nie przekraczają maksymalnych pozaodsetkowych kosztów kredytu, ustanowionych przez ustawodawcę w art. 36a ukk, w związku z tym nie mogą być uznane za niezgodną z prawem praktykę.

W ocenie Sądu, koszty pozaodsetkowe, którymi pozwany został obciążony, są nadmiernie wygórowane. Takie stwierdzenie wynika z prostego zestawienia sumy kosztów (2.490 zł łącznie z opłatą przygotowawczą) z wysokością samej pożyczki. Ocena tej relacji jednoznacznie prowadzi do wniosku, iż powódka zmierzała do osiągnięcia celu, który stoi w sprzeczności z innym celem wynikającym z systemu ochrony konsumenta, między innymi zakazem lichwy. Innymi słowy, gdyby godzić się na warunki zaproponowane w treści przedmiotowej umowy, to trzeba byłoby jednocześnie uznać za iluzoryczne rozwiązanie wynikające z treści art. 359 kc, a także przepisu art. 36a ustawy o kredycie konsumenckim.

Choć pozaodsetkowe koszty kredytu w niniejszej sprawie nie przekraczają limitów określonych ustawą o kredycie konsumenckim, to można je uznać za niezgodne z prawem. W ocenie Sądu naliczenie pozaodsetkowych kosztów kredytu zgodnie z art. 36a ukk nie zawsze będzie zgodne z prawem i zasadne. Art. 36a ukk ustanawia bowiem jedynie limit tych kosztów, powyżej którego konsument nigdy nie będzie nimi obciążony (art. 36a ust. 3 ukk) i stanowią one świadczenie nienależne. Jednak sam fakt, iż pobrane przez powódkę prowizje ich nie przekraczają, nie oznacza, że w konkretnym wypadku nie są sprzeczne z prawem czy zasadami współżycia społecznego, nie mają na celu obejścia prawa bądź nie mogą zostać uznane za naliczone na podstawie niedozwolonych klauzul umownych. Zatem sama wysokość tych kosztów (poniżej ustawowej górnej granicy) musi być poddana ocenie czy to z punktu widzenia przepisów art. 58 § 3 kc lub przepisu art. 385¹ kc. Taka też jest utrwalająca się linia orzecznicza w sądach powszechnych.

Mając na uwadze powyższe należało stwierdzić, iż wartość pozaodsetkowych kosztów wskazana w umowie między stronami, mianowicie prowizji i wynagrodzenia z tytułu przyznania opcji (...), jest niezgodna z treścią art. 58 § 3 kc, gdyż narusza zasady współżycia społecznego oraz zmierza do obejścia przepisów o zakazie lichwy. Opłaty te są rażąco wygórowane, a ich zastrzeżenie w takiej wysokości nie ma żadnego uzasadnienia w rzeczywistej wysokości opłat ponoszonych zwykle za czynności związane z udzieleniem i obsługą pożyczki. W ocenie Sądu, omawiane prowizje nie były wyłącznie ekwiwalentem za udzielenie i obsługę pożyczki, a stanowiły dla powoda dodatkowe wynagrodzenie za udzielenie pożyczki, pełniąc faktycznie funkcję dodatkowych odsetek, a zatem ich wysokość podlega ocenie również na podstawie przepisu art. 359 kc. Mając na względzie, że w niniejszym przypadku mamy do czynienia z obrotem konsumenckim, Sąd uznał, że stosowany przez powoda zabieg prowadzi do naruszenia interesów konsumenta. Zastrzeżenie takich prowizji, zmierzające do obejścia przepisów o odsetkach maksymalnych jest niedopuszczalne (art. 359 § 2¹ kc), a zatem jako sprzeczne z ustawą – nieważne (art. 58 § 3 kc). Zgodnie z tym przepisem czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy jest nieważna, chyba że właściwy przepis przewiduje inny skutek, w szczególności ten, iż na miejsce nieważnych postanowień czynności prawnej wchodzi odpowiednie przepisy ustawy. Wobec braku przepisu przewidującego inny skutek zastrzeżenia zawyżonych opłat dodatkowych – jest ono nieważne, a zatem Sąd nie mógł uwzględnić żądania w tym zakresie. Pogląd o możliwości potraktowania prowizji jako sposobu obejścia przepisów o odsetkach maksymalnych został zresztą wielokrotnie wyrażony w orzecznictwie. Sąd w niniejszej sprawie w pełni podziela przytoczone wcześniej stanowisko, że postanowienia umowne, wprowadzające

wygórowaną prowizję (ewentualnie inne dodatkowe opłaty), nie mogą wyłączać ani ograniczać przepisów o odsetkach maksymalnych (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 25 lutego 2015 r., V ACa 622/14; wyrok Sądu Okręgowego w Łodzi z 2016-01-21, sygn. akt III Ca 1712/15).

Prawo chroni uczciwość obrotu i zabrania rażącego naruszania reguł słuszności kontraktowej. W niniejszej sprawie strona powodowa wypełniła weksel in blanco na sumę uwzględniającą zobowiązanie wynikające z klauzul, które dla konsumenta są niewiążące. Wypełniła zatem weksel na sumę przewyższającą zobowiązanie wynikające ze stosunku podstawowego.

Biorąc pod uwagę powyższe Sąd uznał, iż zapisy umowy przedmiotowej pożyczki w części omówionej wyżej są nieważne z mocy art. 58 § 3 kc, a w zakresie ustalenia nieważności czynności prawnej Sąd ma obowiązek działania z urzędu.

W konsekwencji pozwany jest zobowiązany wekslowo tylko w takich granicach, w jakich istnieje wierzytelność ze stosunku podstawowego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2001 r. II CKN 25/00 OSNC 2001/7-8/117).

Dlatego na podstawie wyżej wskazanych przepisów oraz art. 101 w zw. z art. 10 prawa wekslowego orzeczono jak w pkt.1 i 2 wyroku.

O odsetkach orzeczono zgodnie z art. 48 pkt 2 prawa wekslowego w zw. z art. 481 § 1 i 2 kc. Zgodnie z tym pierwszym przepisem, posiadacz weksłu może żądać od zobowiązanego zwrotnie odsetek w wysokości sześć od sta, a przy wekslach wystawionych i płatnych w Polsce, odsetek ustawowych od powyższej sumy, licząc od dnia wykupienia weksła. Z kolei zgodnie z art. 5 prawa wekslowego w weksłu, płatnym za okazaniem lub w pewnym czasie po okazaniu, może wystawca zastrzec oprocentowanie sumy wekslowej. W każdym innym weksłu zastrzeżenie takie uważa się za nienapisane. Stopa odsetek powinna być określona w weksłu, w braku jej określenia zastrzeżenie oprocentowania uważa się za nienapisane. Odsetki biegną od daty wystawienia weksłu, jeśli nie napisano innej daty.

Na gruncie powyższych przepisów wskazuje się, że w przypadku weksli płatnych w oznaczonym dniu oraz w pewien czas po dacie oprocentowanie kapitału, jeżeli zostało przez strony ustalone, musi zostać uwzględnione z góry, przy oznaczeniu sumy wekslowej (wyrok Sądu Najwyższego z 30 czerwca 2010 roku, sygn. akt V CSK 461/09). Wskazuje się przy tym, że w wekslach z oznaczonym terminem płatności wierzyciel może odsetki sam obliczyć i doliczyć do sumy wekslowej z góry, ponieważ wie, za jaki czas się należą i uwzględnić należne odsetki już przy wystawieniu weksła. W ten sposób suma wekslowa będzie odpowiednio wyższa. Jeżeli zaś weksel zawiera klauzule oprocentowania, to musi być ona wpisana na weksłu, przy czym jest to dopuszczalne jedynie w przypadku weksli płatnych za okazaniem lub w pewnym czasie po okazaniu.

W niniejszej sprawie weksel in blanco został wypełniony jako weksel z oznaczonym terminem płatności. Zatem po terminie płatność oznaczonym na weksłu, jego posiadaczowi przysługują odsetki od sumy wekslowej w wysokości ustawowej (art. 48 pkt 2 prawa wekslowego), zgodnie z ogólnymi przepisami prawa wekslowego.

Orzeczenie w przedmiocie kosztów procesu oparto na podstawie art. 102 kpc, biorąc pod uwagę, że powód wygrał sprawę jedynie w 14%, a sytuacja pozwanego jest wyjątkowo trudna zarówno od strony materialnej, jak i społecznej oraz zdrowotnej (niskie świadczenie rentowe, prowadzenie wspólnego gospodarstwa domowego z bezrobotnym bratem, dwie poważne współistniejące choroby – padaczka i zaawansowana choroba P. – całkowicie uniemożliwiające podjęcie jakiegokolwiek płatnego zajęcia).

SSR Hanna Woźniak

ZARZĄDZENIE

1/(...),

2/ (...)

Sędzia: